
DIỄN ĐÀN TRAO ĐỔI

NGA - ẤN ĐỘ - TRUNG QUỐC HAY MỸ - NHẬT - TRUNG

THS. LÊ TÙNG
Ban Đối ngoại Trung ương

Qó ý kiến cho rằng tam giác Nga - Ấn Độ - Trung Quốc hiện tại đang nổi lên thay cho tam giác Mỹ - Nhật - Trung thời kỳ Chiến tranh lạnh. Vậy thực hư và khả năng về vấn đề này thế nào?

Sau Chiến tranh lạnh, thế giới đã có rất nhiều biến đổi trên mọi mặt của đời sống xã hội, đặc biệt là quan hệ quốc tế. Sự kiện Liên Xô và các nước XHCN ở Đông Âu sụp đổ được đánh giá là dấu mốc quan trọng của lịch sử thế giới hiện đại và là một trong những sự kiện mang ảnh hưởng lớn trong thế kỷ XX. Cùng với đó, yếu tố lợi ích quốc gia dân tộc được đề cao hơn ý thức hệ trong quan hệ quốc tế, kéo theo mô thức tập hợp lực lượng (từ đây gọi tắt là tập hợp) trên thế giới cũng có nhiều biến đổi so với trước thời kỳ Chiến tranh lạnh. Hai cực cũ là Liên Xô, nay là Nga, và Mỹ cũng có những điều chỉnh mới về chính sách đối ngoại trong bối cảnh quốc tế mới. Có ý kiến cho rằng hiện nay có hai tập hợp lực

lượng đáng chú ý là: Nga - Ấn Độ - Trung Quốc và Trung Quốc - Nhật - Mỹ. Vậy, điều các nhà nghiên cứu quan tâm là bản chất, xu hướng vận động và tác động của hai tập hợp này tới quan hệ quốc tế thời gian tới sẽ ra sao.

1. Điểm chồi và tính trội

Hai đặc điểm này thể hiện rõ trong mỗi tập hợp, theo đó tại mỗi liên kết tay ba này đều có một nước giữ vai trò nổi trội/chồi và một cặp quan hệ khăng khít. Cụ thể, trong nhóm Nga - Ấn Độ - Trung Quốc, cặp quan hệ Nga - Ấn Độ đi đôi với nhau và Trung Quốc mang tính trội; trong nhóm Trung Quốc - Nhật - Mỹ, cặp quan hệ Nhật - Mỹ song trùng với nhau và Trung Quốc là điểm chồi.

Cần hiểu rằng cách khoanh cụm tập hợp này chỉ là quan điểm ở góc độ nghiên cứu, chưa chắc đã đúng, sát với tình hình thực tế cũng như đánh giá chung của giới nghiên cứu chuyên môn.

Phương pháp luận chủ yếu để giải quyết câu hỏi của đề bài là so sánh giữa các thành tố của từng tập hợp lực lượng và giữa hai tập hợp với nhau trên nền hệ quy chiếu gồm các tiêu chí: điểm đồng về lợi ích, độ bền vững và địa chính trị.

Trong nhóm Nga - Ấn Độ - Trung Quốc, cặp đôi Nga – Ấn Độ là nòng cốt. Đây là điểm thuận lớn nhất với mình chúng là Tổ chức Hợp tác Thượng Hải (SCO) mà Ấn Độ đang là quan sát viên và nhiều khả năng sẽ tham gia; còn trong nhóm Trung Quốc – Nhật – Mỹ, điểm thuận lớn nhất là đồng minh chiến lược Mỹ - Nhật từ hơn 50 năm nay. Điểm chỗi mang tính tiêu cực lại chính là nhân tố Trung Quốc.

Ý tưởng xây dựng tam giác Nga - Trung - Ấn do Thủ tướng Nga Pri-ma-cốp đưa ra năm 1998. Tam giác Nga - Trung - Ấn có khá nhiều tương đồng, hay nói cách khác có nhiều cơ sở cho liên kết ba bên hơn tam giác Trung - Mỹ - Nhật.

Thứ nhất, cả ba nước đều đứng trước nhiệm vụ, mục tiêu quốc gia trọng đại là phát triển kinh tế, bảo đảm an ninh quốc phòng và xác lập vị thế nước lớn trên chính trường quốc tế. Trước chính sách đối ngoại đơn phương và ngạo mạn sau Chiến tranh lạnh của Mỹ, việc xây dựng trật tự thế giới đa cực, đa trung tâm nằm trong lợi ích của cả ba nước.

Thứ hai, cả ba nước đều đang đứng trước những nguy cơ đe dọa an ninh quốc gia và toàn vẹn lãnh thổ. Hợp tác chặt chẽ với nhau để xây dựng một môi trường quốc tế hòa bình, hữu nghị, láng giềng tin cậy

nhau là đáp ứng lợi ích quốc gia quan trọng, sống còn của Nga - Trung - Ấn.

Thứ ba, các cặp quan hệ song phương trong tam giác đang phát triển khả quan, đồng đều và các bên đều tìm thấy lợi ích to lớn trong hợp tác với nhau.

Trong nhóm Trung - Mỹ - Nhật, đồng minh chiến lược Mỹ - Nhật đã có nền tảng từ hơn 50 năm nay, chưa kể tới những đan xen lợi ích sâu sắc ràng buộc cả hai nước. Tuy nhiên, để gọi tên, tam giác Trung - Mỹ - Nhật chưa hẳn đã có thể xếp chung vào một rọ. Cơ sở để liên kết mới chỉ thuận ở mức 2/3 (tức chỉ có 02 trong tổng số 03 thành viên).

Thứ nhất, cặp quan hệ Trung – Mỹ vẫn còn rất nhiều bất đồng tuy lợi ích có thể lớn ở khía cạnh kinh tế. Căn cốt để hai nước liên minh, hợp tác là chưa vững chắc, bởi lẽ Trung Quốc vẫn có thể tự mình “làm nên” mà không cần Mỹ, còn Mỹ vẫn có thể tự mình vùng vẫy mà không cần tới Trung Quốc. Các bất đồng chính trị vẫn còn rất lớn giữa Trung Quốc và Mỹ. Chưa biết ai cần ai hơn.

Thứ hai, nỗi sợ hãi từ thuyết “mối đe dọa Trung Quốc” vẫn ngấm ngấm tồn tại cho dù Trung Quốc có cố gắng thanh minh, hành động đến đâu để chứng tỏ sự “hòa bình” của mình. Lời nói phải đi đôi với việc làm và yếu tố lòng tin sẽ là hạt nhân cho liên kết của tam giác Trung - Mỹ - Nhật.

Thứ ba, cả ba nước Trung, Mỹ, Nhật đều phải đối mặt với thách thức trong 10 năm gần đây là sự suy giảm kinh tế, đặc biệt là Mỹ và Nhật Bản, cùng với đó là vấn đề chính trị nội bộ.

Tuy nhiên, điểm chung cho cả hai tập hợp lực lượng này là Trung Quốc. Vậy Trung Quốc đáng chú ý đến mức nào để có được vị thế quan trọng đến vậy.

2. Nhân tố Trung Quốc

Cuộc khủng hoảng tài chính châu Á năm 1997 đem lại khủng hoảng và suy yếu cho tổ chức ASEAN về phương diện nội bộ cũng như về quan hệ của tổ chức đó đối với các cường quốc trong vùng: Trung Quốc, Mỹ và Nhật. Phân tích quan hệ tay đôi và tay ba giữa ba cường quốc đó ở châu Á-Thái Bình Dương, rồi quan hệ tay tư với ASEAN, bài viết nhấn mạnh vai trò nổi bật của Trung Quốc trong mọi trường hợp, vừa bảo vệ tham vọng của nước lớn, vừa chứng tỏ ý muốn hòa hoãn và ổn định của mình trong giai đoạn xây dựng kinh tế này. Trước một ASEAN suy thoái, Trung Quốc là người làm chủ cả quan hệ song phương lẫn quan hệ đa phương mà Trung Quốc bắt đầu thử nghiệm.

Trong thời gian qua, dường như chúng ta chứng kiến sự “biến mất” của hai đầu tàu kinh tế Nhật Bản và châu Âu. Điều này tạo cơ hội cho Trung Quốc nhanh chóng nổi lên như một cường quốc kinh tế và trở thành động cơ thứ hai thúc đẩy sự phát triển của nền kinh tế thế giới. Trung Quốc đã trở thành nền kinh tế lớn thứ hai trên thế giới vào năm 2011 vừa qua.

Và trong cả hai tập hợp, Trung Quốc đều có mẫu thuẫn ở các mức độ khác nhau với từng thành viên mỗi tập hợp, cụ thể: Trung Quốc – Nga, Trung Quốc - Ấn Độ và Trung Quốc – Nhật, Trung Quốc – Mỹ.

Trung Quốc đã tiến những bước dài trên vũ đài chính trị quốc tế, đến mức siêu cường số một thế giới là Mỹ cũng phải đưa Trung Quốc vào “tâm ngắm”. Nhưng cũng phải nhìn nhận một cách sòng phẳng rằng, sự trỗi dậy của Trung Quốc là điều tất yếu khách quan, bởi lẽ, với xu thế phát triển chung của thế giới và vận tốc của quá trình toàn cầu hóa ngày càng cao thì điều này lại càng như được củng cố.

Điều cốt lõi dễ thấy nhất mà chúng ta mới chỉ đang được “nhìn” chứ chưa được “nghe”, đó là chiến lược toàn cầu của Trung Quốc. Trung Quốc chưa tuyên bố công khai nhưng những gì Trung Quốc đang làm thì ai cũng biết.

3. Một số đánh giá sơ bộ

Về “tam giác chiến lược” Nga - Trung - Ấn, liệu tập hợp lực lượng này có khả năng trở thành hiện thực không? Có thể thấy rằng bất chấp những tiến triển trong các mối quan hệ hai bên và ba bên trong những năm gần đây, chưa thể nói rằng trên thực tế đang có một “tam giác chiến lược” Nga - Trung - Ấn hoạt động như một liên minh hay như một tổ chức. Vì sao vậy? Có thể nêu lên mấy lý do chủ yếu sau:

Thứ nhất, cả ba đều là những nước lớn đang mong muốn mở rộng tầm ảnh hưởng quốc tế, nên rõ ràng khó tránh khỏi cạnh tranh, thậm chí còn cọ xát, va chạm về lợi ích quốc gia. Trên thực tế, trong các cặp quan hệ song phương của tam giác này, kể cả cặp Nga – Trung, cũng đang tồn tại không ít bất đồng trong các lĩnh vực khác nhau. Hơn nữa, ngoại trừ Nga, Ấn Độ và

Trung Quốc chưa hẳn đã thật sự mong muốn sự ra đời của “tam giác chiến lược” này. Trung Quốc thường coi trọng các quan hệ song phương hơn và rất thận trọng trong khi tham gia các liên minh đa phương, nhất là nếu liên minh đó mang tính chống Mỹ. Còn Ấn Độ, do nhiều nguyên nhân chủ quan và khách quan, chắc chắn sẽ không tham gia một liên minh chống Mỹ, thậm chí không muốn vì các mối quan hệ chặt chẽ với Nga và Trung Quốc mà làm tổn hại đến quan hệ với Mỹ. Tất cả những điều này cản trở sự hình thành một liên minh ba bên theo đúng tên gọi của nó.

Thứ hai, nhân tố Mỹ đóng vai trò rất đặc biệt trong quan hệ ba bên Nga – Trung - Ấn và trong tính toán chiến lược của mỗi nước. Trên thực tế, Mỹ có lợi ích to lớn trong hợp tác trên mọi phương diện với cả ba nước. Nhưng Mỹ không hề mong muốn bất kỳ nước nào trong ba nước Nga, Trung, Ấn phát triển mạnh đến mức đe dọa vị thế siêu cường thế giới duy nhất của Mỹ. Mỹ càng lo sợ hơn nếu ba nước này hình thành một liên minh chống Mỹ. Trong khi quan hệ Mỹ - Ấn có nhiều điểm đồng hơn, thì những bất đồng trong quan hệ Mỹ - Trung, nhất là Mỹ - Nga không dễ dung hòa một sớm, một chiều. Nhưng cũng có thể thấy cả ba nước Nga, Trung, Ấn đang thực hiện một chính sách đối ngoại rất thực dụng. Bất luận những bất đồng, mâu thuẫn, xung đột lợi ích, về tổng thể cả ba nước này đều đặt quan hệ với Mỹ lên tầm quan trọng hàng đầu, nếu không nói là số một. Chính vì vậy, tác động của nhân tố Mỹ đến ba nước Nga, Trung, Ấn mang

tính hai mặt: vừa thúc đẩy họ xích lại gần nhau, vừa cản trở một liên minh chiến lược của họ.

Như vậy, hiện tại tam giác Nga - Trung - Ấn không phải là một khối hay một liên minh quân sự - chính trị, mà là một hệ thống đối tác mềm dẻo. Hợp tác ba bên Nga - Trung - Ấn có thể trở thành nhân tố quan trọng kiểm chế tham vọng thống trị thế giới của Mỹ, chí ít là hạn chế bớt ảnh hưởng áp đảo của Mỹ.

Về bộ ba “Trung - Mỹ - Nhật Bản”, liệu mức độ liên kết đến đâu sẽ phụ thuộc mức độ tùy thuộc lẫn nhau của ba nước này. Vấn đề đặt ra đầu tiên là các nước này có thực sự muốn hợp tác với nhau hay không.

Thứ nhất, nguy cơ đối đầu của từng cặp quan hệ rất lớn. Nhiều khúc mắc trong lịch sử quan hệ vẫn chưa được khai thông triệt để. Cơ sở để liên kết là chưa rõ ràng và không chắc chắn. Cả ba nước này đều là những nước lớn, chứa đựng trong nhau rất nhiều nhân tố bất đồng trên trục kinh tế - chính trị: cạnh tranh thương mại, “chiến tranh tiền tệ”, tranh giành địa bàn cạnh tranh ảnh hưởng chiến lược... Còn quá nhiều nghi kỵ xen lẫn sự bất ổn về lòng tin. Trong một rừng không thể có hai cọp.

Thứ hai, vai trò của nhân tố Trung Quốc vừa thiếu lại vừa thừa. Thiếu vì cả Mỹ và Nhật Bản có lẽ đều phải cần và cân nhắc hợp tác với Trung Quốc, còn thừa vì đồng minh Mỹ - Nhật vẫn sẽ tồn tại và phát triển mạnh mà chẳng cần phải có sự “bồi đắp” thêm nhân tố Trung Quốc. Nếu đơn thuần nhìn ở góc độ các tuyên ngôn về chính sách ngoại giao, có lẽ Trung Quốc tỏ

mong muốn thúc đẩy vào cơ chế “ba bên” này hơn; và Trung Quốc cũng là bên có lợi nhiều nhất nếu tam giác “Trung - Mỹ - Nhật” trở thành hiện thực.

Thứ ba, cả ba nước đều thiếu những điểm đồng cần thiết, nói cách khác là thiếu “giá trị chung”. Công cụ cả ba nước đang đẩy mạnh triển khai chính là “sức mạnh mềm”. Trung - Mỹ - Nhật vừa va chạm về mục tiêu vừa xung đột ngay ở chính công cụ chính sách đưa ra thực hiện. Tất nhiên mức độ, quy mô và cách tiếp cận có khác nhau nhưng nhìn chung gây nhiều cản trở, thậm chí càng làm tăng xung đột chiến lược.

Chính vì vậy, khả năng liên kết thấp là điều dễ thấy cho tam giác “Trung - Mỹ - Nhật” xét ở cả góc độ khách quan và chủ quan, mặc dù theo các nhà phân tích đây sẽ là tác nhân quan trọng của quan hệ quốc tế trong thế kỷ XXI.

Về khả năng tam giác “Nga - Trung - Ấn” vươn lên thay thế tam giác “Trung - Mỹ - Nhật”, tôi cho rằng mức độ là 60% (khả thi) và 40% (bất khả thi). Lý do có nhiều nhưng ở góc độ địa-chính trị và ngay về tên gọi ta cũng có thể thấy Trung Quốc đang là yếu tố trung tâm: Nga - Ấn - Trung - Mỹ - Nhật. Trong sách lược của mình, Mỹ và các đồng minh đang tổ chức “bao vây chiến lược” Trung Quốc, thể hiện ở “Vòng cung thịnh vượng” và Ấn Độ là mắt xích cuối cùng mà Mỹ phải tập trung “lôi kéo”. Một vành đai bao vây Trung Quốc sẽ kéo dài từ Mỹ, Nhật Bản, Hàn Quốc, Ô-xtrây-li-a, Niu Di-lân, ASEAN đến Ấn Độ. Mỹ đang ủng hộ nền “đại dân chủ” ở Ấn Độ, vun đắp để Ấn Độ trở thành trung tâm quyền lực hùng mạnh, độc

lập⁽¹⁾. Mỹ ngày càng thúc giục Ấn Độ đảm nhận những trách nhiệm với tư cách là một đối tác an ninh toàn cầu. Còn với Nhật Bản, Mỹ ủng hộ chủ trương biến Nhật Bản thành “cường quốc bình thường⁽²⁾”. Xét về đại cục, khả năng tam giác Nga - Trung - Ấn thay thế bộ ba Trung - Mỹ - Nhật là chưa rõ ràng và chắc chắn.

*

Nói tóm lại, thế giới sẽ còn nhiều biến động trong bối cảnh vận tốc “toàn cầu hóa” ngày càng cao dưới tác động của công nghệ, thông tin và tính khách quan của kinh tế thị trường. Thế giới vẫn còn nhiều chuyển động, các tập hợp lực lượng chỉ là sân chơi của các nước lớn. Vấn đề cốt tử đối với từng nước vẫn là lợi ích quốc gia dân tộc, dù trong tập hợp nào vẫn phải đảm bảo sự tồn tại và ảnh hưởng của mình với thế giới bên ngoài. Nga, Trung Quốc, Mỹ, Nhật Bản và ấn Độ đều là những nước lớn, có khả năng tác động lớn tới cục diện thế giới trên mọi mặt đời sống xã hội. Chính vì vậy việc nhận xét khả năng liên kết của các nước này cần phải xem xét trên quan điểm động, tức khái niệm “tập hợp lực lượng động”./.

CHÚ THÍCH:

(1) *Dự định của Mỹ ở châu Á*, Tạp chí Washington Quarterly, số mùa hè năm 2007.

(2) ý tưởng này do Thủ tướng Shinzo Abe đưa ra trong thời gian đương chức, nổi bật nhất là quyết định nâng cấp Cục Phòng vệ Nhật Bản lên thành Bộ Quốc phòng.